

1977 VAR. B
2.
I. N. J. R. N.

DISSERTATIO PHILOSOPHICA,

Exhibens

NONNULLA THEOREMATA

MISCELLANEA,

Quam

Nutu & Approb. Ampl. Facult. Phil.

In Regio Lyceo Aboico

SUB PRÆSIDIO

Viri Praclarissimi atq; Excellentissimi

DN. M. PETRI HAHN,

Scientiæ Natur. Prof. Ord. celeberrimi,
Præceptoris & Promotoris sui quovis ob-
servantiæ cultu perpetim colendi;

Publico examini modestè submittitis

JONAS L. GRUNBERG

Smol. S. R. M. Alumn.

Ad diem 6. Maji Anni M. DC. LXXXV.

In Auditorio Maximo,

horis antemeridianis.

ABOÆ,

Impr. apud JON. L. WALLIUM, A.T.

LIBRARY OF THE
MUSEUM OF COMPARATIVE ZOOLOGY
MISCELLANEA

NO. 1000
MUSEUM OF COMPARATIVE ZOOLOGY
HARVARD UNIVERSITY
CAMBRIDGE, MASS.

AUSPICE DOMINO!

I. THEOREMA.

*Hominem quodammodo Naturâ Philo-
sophum esse dicimus.*

Philosophiæ existentiam: &
naturæ πολυσημία multas nunc
comprobare atque explanare, ve-
tant, cum institutum nostrum, tum
angustia temporis: Illam enim
prolixè satis contra ignorantia fra-
tres æquè luculenter dari, ac oeu-
lum mundi Solem, rationibus &
argumentis satis firmis acerrimi re-
mōstrarunt philosophi. Hanc verò
in campo philosoph. scrutinio haud
minori, ad suas acceptiones nunc
generaliores, nunc strictiores nūc
& proprias deducunt & applicant.
Nos verò omissis titulis, præter, cō-
tra & supra naturam, imò & aliis in-
stituto nostro non interservientibus,

propositum Theorema distinctè accipimus, illud duplici nimirum modo affirmando. 1. Dum naturâ inesse, idem est ac naturalis inclinatio, unde & *inφυία* facilitas ad primò operandum, non verò talis quæ ab habitu & ejus superinductione provenit, sed quæ à naturâ insita est: Hinc ab ipsa infantia homines reperimus procliviores & propensiores ad hoc vel illud studium sive exercitium quam ad aliud. 2. Pro potentiâ & quoad inhesionis semina: sic Lex naturæ imò & tota Philosophia inchoativè scilicet, & ad actum primum homini inest, nam posito actu primo, non continuò infertur secundus, & negato actu secundo, non statim negandus est actus primus, Hinc quidam homines, vel

in obscuro nati perq̄; omnem vitæ
tractum literarum ignari, haud in-
eptè tamen de rebus judicant; atq̄;
sic animantia bruta nobilitate an-
tevertunt, hoc in sensu Arist. di-
xit: πᾶς ἄνθρωπος ζῶον λογικὸν ἐστὶ. Hæc q̄;
potentia naturalis ratione originis
insuper prima dicitur, quæ proxi-
mè à natura subjecti fluit & est im-
mutabilis atqve à subjecto, quam-
diu illud superest, inseparabilis, ut
potentia sentiendi ab anima sen-
tiente, potentia intelligendi, vo-
lendi, ridendi & loqvendi ab ani-
ma rationali, & hæc potentia est,
per quam secunda in actum de-
ducitur. Per semina autem intel-
ligimus notitias sive principia no-
biscum nota, atqve à natura in-
scripta, eaque non *Essendi*, quæ Me-
taphysicæ sunt considerationis

quæque ibi generaliter, non specialiter accipiuntur, pro omni eo quod alteri dat esse; sic hominis principia Essendi sunt Deus, Sol, parentes, materia & forma, alimentum &c. vid. From. sed cognoscendi & complexa, quæ sunt propositiones integræ & enuuciationes, ex quibus tanquam notiori dependent conclusiones universales absque altiori rationis & intellectus indagine sive exercitio de circumstantiis antecedentibus & consequentibus; *ut impossibile est idem esse & non esse. Quodlibet est vel non est. Totum est Majus sua parte. Bis duo sunt quatuor. Deus colendus. Parentes sunt honorandi. Suum cuique tribuendum. Nemini nocendum. Honestè vivendum.* Hæc autem notitias sive principia, uno nomine femina vocamus. Hinc facile dispalescit Theorema esse negan-

gandum, quando pro *Esse completo*
sive habitu philosophico acqui-
sito, accipitur, qui non nisi sudore
magno & exercitatione assidua, ac-
quiritur. Et ad hunc consequen-
dum, tria præcipuè requiruntur,
utpote 1. Φύσις, id est Natura seu
naturalis inclinatio, juxta illud
Poëtæ: Tu nihil invitâ dices faci-
esve Minervâ. 2. Μάθησις id est di-
sciplina seu sedula præceptorum
institutio, sine quâ naturalis illa in-
clinatio ut plurimum est frustra-
nea. 3. Ἀσκησις id est exercitatio ju-
gis & continua, vid, Flach. coll.
Log. proœm. pag. 165.

II. THEOREMA

Philosophia $\mathcal{E}$ est magnum maximi Dei
donum $\mathcal{E}$ rectè dividitur in *Theore-*

Cticam $\mathcal{E}$ *Practicam*.

um propositio sit bimembris,
pri-

prima nostra cura erit, contra san-
næ Philosophiæ fugillatores, osten-
dere eam non esse inventum hu-
manum, ut glossitant, in Ethnico-
rum cerebellis primò excogita-
tum, sed singulare donum super-
nè à totius hujus universi condi-
tore originem traxisse, idque pro-
bant tum scriptura sacra, tum ex-
perientia. Argumentamur autem
sicut omne bonum perfectum est
ab ipso Deo, Philosophia sana bona
est & perfecta; ergo est ab ipso Deo.
Connexio minor: probatur Gen. 2.
20. ubi legitur, tantam sapientiam
Protoplasto nostro collatam fuisse.
ut non solum Deum ipsum per-
fecte noverit, sed & cuncta ani-
mantia & universa volatilia cœli
& omnes bestias terræ nominibus
suis sine errore appellaverit, quæ
sapien-

Sapientia nihil aliud erat quam ipsa Dei imago, qua cum creatus erat homo, quæq; consistebat in summa integritate cum *Intellectus*, quo rerum omnium divinarum humanarūq; cognitionem habuit perfectam, tum *Voluntatis*, quæ cunctis suis viribus Deo obedire legiqve ejus perfecte satisfacere potuit: Unde Adamum omnium perfectissimū & absolutissimum salutamus Philosophum. Hinc Paul. Rom. 1. 25. Philosophiana ἀλήθειαν τῆ θεῶν vocat. Probationis exemplum haud vulgare habemus quoq; in Rege Salomone lib. 3. Reg. cap. 4. v. 29. & seqq. ubi exstat quod Deus dedit Salomoni sapientiam & prudentiam nimis multā, & latitudinē cordis, quasi arenam, quæ est in litore ma-

tis, & præcedebat sapientia Salomonis sapientiam omnium orientalium & Ægyptiorum & erat sapientior cunctis hominibus, Alibi etiam Salomon Sap. 7. de seipso loquitur & hunc in modum dicit: Ipse in cujus manu sunt sapientia omnis & sermones nostri, dedit mihi horum, quæ sunt, scientiam veram, ut sciam dispositionem orbis terrarum & virtutes elementorum, vicissitudines temporum, naturam animantium; & sapientiam in qua est Spiritus intelligentiæ, omnium artifex me docuit &c. Alios quoque magni nominis philosophos, non solum temporibus antiquioribus, verum & seculis hisce nostris extitisse constat, quod ingens donum non temere & casu illis accidisse, sed ipsū Deum imaginis

nis suæ divinæ scintillulas in iis sub
cinere quasi latentes, resuscitasse
patet. Assertio insuper hæc nostra
indè quoq; verificatur, quod Theo-
logiæ Philosophia sana non con-
trarietur; Theologus enim contra-
dicentium in religione & articulis
fidei, præcipuè quando de Theo-
logia Elenctica sermo est, stro-
phas excipere & ritè eorum argu-
menta solvere absq; terminis Phi-
losophicis expeditè haud potest,
hinc tamen non concludimus phi-
losophiam Theologiæ dominari;
sed piè & fideliter & famulari &
ancillari. Errant igitur multum
nimis, qui dicunt Philosophiam
esse nudum Ethnicorù inventù, &
quia omnis homo dicitur mendax
ideoq; ratione sua quasi arguit De-
um mendacijs; quod tamen est

ἄλογον & ἄτοπον. Cum iam eviden-
ter satis probatum sit Philosophiam
esse singulare quoddam Dei do-
num; ad alterum propositionis
Membrum nunc properamus, u-
bi diximus Philosophiam rectè di-
vidi in Theoreticam & Practicam,
circa quam Philosophiæ divisionē
duo præcipue notamus 1. Quod
Philosophiā nunc non accipimus,
in tanta latitudine, prout includat
Juris prudentiā & Medicinam, quæ
etiam magnum maximi Dei do-
num sunt & Philosophiæ nomine
ἐν πλάτῃ veniunt atq; circa cognosci-
bile naturale liberale occupantur
sed quia id non immediate sed me-
diate, mediantibus scilicet discipli-
nis aliis, quibus subordinantur &
suam debent originem, faciunt, se-
cundum illud: ubi desinit Ethic-
cus

cus, incipit ictus. Ubi definit phy-
sicus incipit Medicus. Illas igitur
divisionis hujus scopus non ad-
mittit. II. Qvod vocem *πραξις*
cum Peripateticis non adeò strictè
sed paululum latius nunc intelli-
gimus, ita ut sub practica includan-
tur disciplinæ & activæ & factivæ,
quibus observatis divisionem esse
genuinam asserimus. Quid au-
tem utraqve sit philosophia tum
Theoretica tum Practica, multis
nunc non diducimus, cum enim
notum sit res quasvis esse & fieri
vel extra arbitrium nostrum vel
secundum illud. Illæ sunt res ne-
cessariæ & contemplabiles, quas
pro obiecto suo agnoscit Philoso-
phia Theoretica, easque intelle-
ctus noster tam diu contemplari
allaborat, donec mentis tenebris
discul-

discussis, in cognitionem veri Per-
ducitur. Hæ autem sunt res con-
tingentes, quas pro objecto sibi
vendicat Philosophia Practica, quæ
ut fiant nec ne in arbitrio nostro
positum est. Nobis itaque valde
incumbit, ut actionum nostrarum
finis ad rectæ rationis normam
saniqve intellectus dictamen hone-
ste instituat, dirigaturqve quo
pravitates, quibus inquinati sumus
expurgentur nostraqve instituta
rite Procedant.

III. THEOREMA.

*Agentia quævis cognitione propria su-
os cognoscere fines asserimus.*

Antequam ad Theorematis in-
teriora penetramus notandum
est, finem nunc non in summa
sua latitudine accipi, prout in Me-
taphysica definitur, quod sit causa,
cujus

cujus gratia res est, sed paulo strictius
ad ea tantum, quæ naturaliter a-
gendo suos cognoscunt fines, quæ
dum limatius pervolvimus, varias,
varios hac de re tulisse opiniones,
quas singulas nunc excipere & ad
rei institutum explicare, angustia
temporis nos prohibet; contenti
igitur sumus nervum Theorema-
tis paucis indigitare, ille quo car-
dine vertitur, facile dispalescit, o-
mnium sententiarum divortia ad
tres præcipue classes, si redigamus:
quarum prima & quidem commu-
nis eorum est, qui dicunt natura-
liter agentia ratione ac sensu desti-
tuta omni finis cognitione carere,
ideoque nullo modo, cognitione
propria finem intendere. Secunda
eorum est, qui concedunt quidem
agentia, quæ omnis finis notitia
pror-

prorsus carent, propter finem a-
gere, sed non nisi coadiutorio cau-
sæ superioris & excellentioris, hoc
est, ipsius Dei; undè sic concludūt.
Opus naturæ est opus intelligētiæ,
quod sic explicant: Natura dum
in opus allaborare nitiur tunc mo-
vetur ab intelligentia prima, hoc
est ab ipso Deo, qui cum naturali-
ter agentibus ita concurrit, ut iis, in
producendis naturæ operibus, tan-
quam instrumentis utatur. Hinc
Hippocrates, quem Galenus & a-
lij secuti sunt, naturam vocat mo-
do indoctam, quando scilicet a
causa superiori non regitur, modo
doctam & expeditam, quando
eam in agendo movet causa su-
perior. Tertia eorum est opinio,
qui admittunt quidem causæ ge-
neralissimæ concursum, quæ cum
forti.

fortibus fortiliter agit, necessarijs necessario, contingentibus contingentem; ita tamen ut ne ab agentibus naturaliter propria actionis in finem intentio auferatur, quam etiam nos, omissis tanquam erroneis superioribus approbamus, eamque verissimam hoc unico argumento stabilimus: Si agentia quævis instinctu naturæ in certum finem agunt, faciunt id vel ut se habeant ad causam proximam, hoc est, cognitionem finis in agendo propriam, vel ut se habeant ad causam remotam, hoc est alienam: at nunquam possunt respectu causæ remotæ hoc est alienâ in finem intentione agere, sic enim naturaliter agerent coactè, quod est absurdum, ergo cognitione finis propriâ agunt. Major est extra controversiam, nam Deus primitus vim naturæ agendi indidit immediatè, quam adhuc conservando gubernat: postea verò ad naturaliter agentia se habet concursus Divinus mediatè, mediantè scilicet causa proxima, hoc est cognitione finis propriâ, nisi extra naturali quodam exemplo supra naturam efficit, quod tamen sine ulla causarum.

secundarum iuxta ac repugnancia fit
ut Exod. 17. aqua de petra effluxit. Sol
stetit integrum diem, hinc in. non se-
quitur, quod Deus & natura sunt op-
posita, sed sunt subordinata, Deus enim
& natura nihil faciunt frustra. Ille su-
pra hanc, hæc infra ipsum. Minor quo-
quæ suis fulcitur rationibus; haud diffi-
cilter enim probatur assertio nostra ab
industria quorundam animalculorum,
quæ statas temporum vices non modo
observant sed & ob certum finem a-
gunt adeò mirificè, ut stuporem spe-
ctantibus haud exiguum incuriant, undè
luculèter patet quod hæc animalia omni
ratione destituta tam prudenter & an-
xiè in laborem non incumberent, si fi-
nis cognitione propria non ferrentur,
ignoti enim nulla cupido. Concludimus itaq;
cum Clarissimo Spertl, cuncta agen-
tia non modo ratione ac sensibus de-
stituta sed & iis gaudencia suos cogno-
scere fines. Profiliunt quidam oggani-
entes falsis hypothefibus stipati, sed illis
nostram assertionem non infringunt,
recurrimus n. ad triplicem cognitio-
nem,

nem, quâ in finem agentia feruntur: agunt enim vel cognitione 1. naturali, quâ agentia suos sub ratione boni cognoscunt fines solius naturæ aut formæ instinctu, sine sensu sine intellectu. Sic plantæ quævis, pyra, poma & alia fructuum genera infinita dotibus egregiis prædita, non beneficio sensuum, nec rationis, sed solius naturæ, finem intendunt; Huc referenda quædam animalia sensibus planè non carentia, opera verò eorum non sensui sed naturæ, ut plurimum, adscribenda: sic formicæ quæ nunquam sæpè sentire hyemem, hyeme fame ne pereant, grana in æstate colligunt. Aranæ norunt, quomodo forment tela, & quonam in loco ponant. Hæc naturæ opera, phantasiæ qui adscribunt, castigantur à Sperlingio, phantasia enim sensus est. 2. datur cognitio sensualis, per quam agentia finem sub ratione boni cognoscunt, & sola naturâ seu formâ perfectius inter objecta discernere possunt: sic bona quæ sunt, appetunt, mala autem averfantur. 3. Est cognitio, Intellectua-

lectualis, prioribus multò excellentiora,
quâ finis sub ratione boni à natura seu
forma per intellectum non modo co-
gnoscitur, sed etiam ratio mediocum
ad hunc finem obtinendum conducen-
tium habetur: sic quævis actio civilis,
modo ejus consequatur optatus finis in-
stituenda est per ordinaria media, alias
verò frustra laboratur. Triplicem hanc
cognitionem, triplex sequitur appeti-
tus, naturalem naturalis, sensualem
sensitivus, intellectualem rationalis &
sic quævis res suum cognoscendi mo-
dum habet.

IV. THEOREMA.

*Actiones qui dicunt dependere à persona tan-
tum, non verò à natura nimis errant.*

Qui dicunt personas in divinis causas
socias esse creationis, ii necessario
statuant actiones dependere à persona
non verò à natura, ut fecit Goclenius &
nonnulli alij, sed præter rationes quibus
refutati sunt hi, in collegio Log. Adm.
Rev. Flachf. pag. 315. argumentamur sic:
Si actiones numerentur ad numerum
personarum, sequeretur tot esse in divi-

nis: naturas quot personas: at falsum
est consequens erg. & antecedens. Con-
nexio. Min. prob. à Dithm. nam cujusq;
naturæ actiones, aut sunt personales, aut
præter naturales, aut naturales. Si per-
sonales, erg. tot essent actiones in divi-
nis quot personæ, quod hæreticorum
est. Si præter naturales, erg. corrup-
perent & destruerent naturam ipsam
quod impium est. Erunt erg. natura-
les, erg. unica actio est trium persona-
rum in divinis quia natura una; erg. u-
nicus creator & non tres, nisi plane
sophisticè quis cum Goclenio id statuere
voluerit. Regeri tamen hic potest per in-
stantiam ita: si actiones non numeraren-
tur ad numerum personarum, tum actio
Dei patris ejusque character, esset Filii,
filij autem Spiritus Sancti & vice versa.
Sed nos respondemus, negando con-
sequentiam, siquidem actiones Trinita-
tis & characteres sunt signa tantum &
notæ externæ, quibus a se invicem di-
scernuntur, actiones tamen sunt omni-
bus tribus personis communes, secun-
dum regulam: Opera trinitatis ad ex-
tra

era sunt indivisa. Et quamvis opus
 creationis aliter a patre, aliter a Filio
 aliter à Spiritu Sancto perficitur: hinc
 tamen non sequitur actiones ad nume-
 rum personarum numerari debere, quia
 actus operandi in singulis personis non
 tantum est *αὐτῶστος* sed & in omnibus
 tribus personis *ὁμοῶστος*. Concludimus
 itaq; cum eodem Dithm. actiones depen-
 dere à persona tanquam a principio quod
 completo & denominativo; à natura v.
 depēdere formaliter & originaliter, nam
τὸ πράττειν simpliciter agere, facultem
 operandi, significat, quæ naturæ est: *πᾶς*
πράττειν hoc vel illo modo agere, notat
 actum operandi, qui dependet à persona.

V. THEOREMA.

*Magistratus politicus, vel impius si
 fuerit, à Deo est, & ei obedienti-
 am debent subditi.*

Republicas, personis imperantibus
 & obedientibus, constare ac dirigi,
 nemo politicorum est qui dubitat, in-
 ter quos agitata est quæstio: *An Ma-
 gistra-*

Magistratus politicus, præcipue qui extra legum
limites (quibus tamen & ipse subiectus est)
licentius in subditos grassatus fuerat à Deo
sit & ei parendum? Negativam tuentur
Anabaptistæ & non nisi affectatâ qua-
dam malitiâ dicunt, ordinationem
Magistratum bonam & tolerabilem
non esse, propterea, quia ob magni-
tudinem imperii fastuosi sunt Magi-
stratus politici; indè pro suâ licentia
crudeliter tyrannidem in subditos sa-
pè exercent, & ad suam probandam
sententiam nonnulla allegant sacra
scripturæ dicta, utpote 1. Sam. 8. 7. Hof.
13. v. 11. Concludunt hinc falsa qua-
dam hypothesi, quod ubi Magistratus
politicus sit, ibi rejicitur Deus ne re-
gnet. Nos verò affirmativam defen-
dimus, idq; dictis scripturæ. Deut. 16.
v. 18. Rom. 13. 1. Omnis anima pote-
statibus supereminentibus subdita sit.
Non enim est potestas nisi à Deo. Quæ
autem sunt potestates, à Deo ordina-
tæ sunt, hinc sequitur quod qui potesta-
ti se opponit, Dei ordinationi resistit.
honor

honor itaque & Magistratui impio habendus est, nisi extremè impia præceperit; tum n. effatum Apostolorum. Act. 5. v. 29. recordemur, quod magis Deo obedire oportet quam hominibus. nam quando Magistratum à Deo esse dicimus, tunc id asserimus quoad potestatem ipsam, non verò quoad abusum & adjunctam improbitatem. rationes alias, quibus adstruitur sententia nostra, nunc adducere, non admittit angustia pagellarum, eas igitur συζητήσασε publ. reservamus.

JESU LAUS GLORIAQ; SEMPITERNA.

